

Sygn. akt I CSK 5/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Krajewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Manowska

SSN Beata Janiszewska

w sprawie z powództwa [...] Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego we W.

przeciwko J. T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 marca 2019 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. akt XXVII Ca [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 27 marca 2014 r. powód wniósł o zasądzenie od pozwanej kwoty 71.413,15 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zwrot kosztów procesu. Żądanie to zostało uwzględnione w całości przez Sąd Rejonowy w W., który w dniu 16 kwietnia 2014 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym. Pozwana skutecznie wniosła sprzeciw od wspomnianego nakazu, jednak wyrokiem z 8 lipca 2015 r. Sąd Rejonowy w W. zasądził od pozwanej niemal całą dochodzoną kwotę, oddalając powództwo jedynie w niewielkiej części odnoszącej się do odsetek.

Sąd Rejonowy ustalił, że pozwana zawarła 23 marca 2009 r. z [...] Bankiem S.A. z siedzibą we W. umowę pożyczki gotówkowej w kwocie 43.936,04 zł, która powinna być spłacana w 36 ratach zgodnie z harmonogramem spłat przewidzianym w umowie. Ponieważ pozwana nie wywiązywała się z zobowiązania, bank wypowiedział umowę pożyczki, o czym pozwana została poinformowana pismem z 14 czerwca 2010 r. Na dzień wypowiedzenia wysokość zadłużenia wynosiła 41.099,54 zł. W dniu 16 września 2010 r. bank wystawił przeciwko pozwanej bankowy tytuł egzekucyjny, któremu Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z 21 kwietnia 2011 r. nadał klauzulę wykonalności. Prowadzone na tej podstawie postępowanie egzekucyjne zostało umorzone 10 września 2012 r. wobec bezskuteczności. Następnie, w dniu 14 grudnia 2012 r. bank zbył m.in. przedmiotową wierzytelność na rzecz powoda i zawiadomił pozwaną o dokonany przelew. Powód bezskutecznie wzywał pozwaną do zapłaty należności wynikającej z umowy pożyczki.

Mając na uwadze tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy uznał zasadność dochodzonego roszczenia. Odnosząc się do zarzutów pozwanej, Sąd pierwszej instancji przyjął, że różnica między kwotą pożyczki, a kwotą należności głównej objętą bankowym tytułem egzekucyjnym, wynikała najprawdopodobniej z wpłat dokonanych przez pozwaną. Umowa pożyczki została skutecznie wypowiedziana, gdyż mogło to nastąpić także listem zwykłym, a ciężar dowodu, że umowa nie została wypowiedziana wobec braku podstaw do takiego

wypowiedzenia spoczywał na pozwanej. Pozwana tymczasem nie przedstawiła żadnych dowodów na to, że uiszczała raty pożyczki zgodnie z umową. Odnosząc się do zgłoszonego przez pozwaną zarzutu przedawnienia roszczenia, Sąd Rejonowy przyjął, że zarówno wystąpienie przez pierwotnego wierzyciela z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności, jak też prowadzenie przez niego postępowania egzekucyjnego przeciwko pozwanej, które zostało umorzone dopiero 10 września 2012 r., doprowadziło do przerwania biegu przedawnienia. W związku z tym bieg trzyletniego terminu przedawnienia rozpoczął się dopiero po tej dacie. Termin ten upłynąłby najwcześniej 10 września 2015 r., więc złożenie pozwu w dniu 27 marca 2014 r. nastąpiło przed jego upływem. Sąd Rejonowy zauważył również, że zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 2015 r. (P 45/12, OTK-A 2015, nr 4, poz. 46) stwierdzającym niezgodność z Konstytucją art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 Prawa bankowego przepisy te tracą moc dopiero z dniem 1 sierpnia 2016 r., co oznacza, że do tego dnia wierzyciele mogą dochodzić swoich roszczeń na podstawie bankowych tytułów egzekucyjnych. Nie został również uznany za zasadny zarzut pozwanej odnoszący się do wyliczenia skapitalizowanych odsetek stanowiących część dochodzonego roszczenia.

W apelacji od tego rozstrzygnięcia pozwana podniosła zarzuty naruszenia przepisów postępowania odnoszące się do ustaleń związanych z wypowiedzeniem umowy pożyczki. Zdaniem pozwanej nieuprawnione było obciążenie jej ciężarem dowodu co do nieskuteczności wypowiedzenia, podczas gdy to powód z wypowiedzenia wywodzi skutki prawne; bezzasadnie przyjęto domniemanie faktyczne, że pozwana zapoznała się z treścią oświadczenia o wypowiedzeniu umowy; błędne pozostawało ustalenie faktyczne, że umowa została wypowiedziana, podczas gdy nie ustalono daty otrzymania i zapoznania się przez pozwaną z wypowiedzeniem.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację, odstępując od obciążania pozwanej kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez powoda w instancji odwoławczej. Sąd odwoławczy nie zgodził się wprawdzie ze stwierdzeniem Sądu Rejonowego, iż to na pozwanej spoczywał ciężar udowodnienia, że wypowiedzenie nie nastąpiło, uznał jednak że do skutecznego wypowiedzenia w rzeczywistości doszło. O otrzymaniu wypowiedzenia świadczy

pośrednio postawa pozwanej w toku procesu, która nie kwestionowała tego faktu ani w sprzeciwie od nakazu zapłaty, ani podczas żadnej z trzech kolejnych rozpraw, na których była osobiście obecna. Argumentacja związana z brakiem wypowiedzenia pojawiła się dopiero po ustanowieniu przez pozwaną profesjonalnego pełnomocnika. Zdaniem Sądu Okręgowego, gdyby pozwana faktycznie nie otrzymała wypowiedzenia i nie była świadoma rozwiązania łączącego ją z bankiem stosunku prawnego, z pewnością podniosłaby tę okoliczność już w sprzeciwie, zwłaszcza że jest to zarzut, dla oceny istotności którego nie jest konieczna wiedza prawnicza. O skutecznym dokonaniu wypowiedzenia świadczą także działania podejmowane przez pierwotnego, będącego profesjonalistą, wierzyciela w postaci wystawienia tytułu wykonawczego oraz wystąpienia o nadanie mu klauzuli wykonalności. Pozwana musiała wiedzieć o wypowiedzeniu również dlatego, że toczyło się przeciwko niej postępowanie egzekucyjne, w trakcie którego komornik musiał niejednokrotnie kierować do niej korespondencję. Jako ostatni argument na rzecz skutecznego dokonania wypowiedzenia umowy pożyczki, Sąd Okręgowy przywołał fakt, że pozwana wystąpiła o wydanie kserokopii z załączonych akt sprawy o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu w odniesieniu do wszystkich istotnych załączników do wniosku, pomijając jedynie dokument wypowiedzenia. Wynika stąd, że dokumentem tym pozwana musiała najprawdopodobniej dysponować już wcześniej.

Skarga kasacyjna pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego została oparta na naruszeniu prawa materialnego. Pozwana nie odnosi się w niej już do kwestii wypowiedzenia umowy pożyczki, a zaskarżonemu orzeczeniu zarzuca naruszenie:

1) art. 123 § 1 pkt 2 k.c. poprzez przyjęcie, że niebędący bankiem powód może powoływać się na przerwanie biegu przedawnienia spowodowane wszczęciem postępowania egzekucyjnego na podstawie zaopatrzonego w klauzulę wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego, podczas gdy w razie cesji wierzytelności przerwa biegu przedawnienia wywołana takim wnioskiem zachowuje skutek wyłącznie wobec tych cesjonariuszy, którzy sami mogliby posłużyć się bankowym tytułem egzekucyjnym;

2) art. 117 § 2 k.c., art. 123 § 1 pkt 1 k.c., art. 124 § 1 k.c. poprzez uznanie, że roszczenie powoda nie uległo przedawnieniu, podczas gdy skutek w postaci rozpoczęcia na nowo biegu przedawnienia po umorzeniu postępowania egzekucyjnego nie może odnosić się do sytuacji, w której uprawnionym do wszczęcia ponownej egzekucji jest inny podmiot niż wierzyciel wymieniony w tytule wykonawczym, a cesjonariusz musi uzyskać odrębny tytuł egzekucyjny w osobnym postępowaniu;

3) art. 509 § 2 k.c. w zw. z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. i art. 124 k.c. poprzez uznanie, że niebędącego bankiem cesjonariusza obejmują skutki prowadzonego wcześniej postępowania egzekucyjnego, co jest niedopuszczalne w świetle zmian przepisów Prawa bankowego, które nastąpiły w wyniku wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 2015 r. (P 45/12, OTK-A 2015, nr 4, poz. 46);

4) art. 120 § 1 k.c. poprzez uznanie, że roszczenie nabywcy wierzytelności niebędącego bankiem nie uległo przedawnieniu w terminie trzyletnim wynikającym z art. 118 k.c.

Mając na uwadze wskazane zarzuty kasacyjne, pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie obydwu wyroków i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wszystkie cztery wyodrębnione przez skarżącą zarzuty kasacyjne sprowadzają się w rzeczywistości do kwestii, czy przerwanie biegu przedawnienia na skutek czynności zmierzających do zaspokojenia roszczenia opartych na bankowym tytule egzekucyjnym odnosi skutek w stosunku do powoda, który z takiego tytułu egzekucyjnego nie mógłby skorzystać. Zagadnienie to w ogóle nie było przedmiotem rozważań Sądu Okręgowego, który uzasadniając zaskarżony wyrok odniósł się wyłącznie do podniesionej w apelacji kwestii skuteczności wypowiedzenia umowy pożyczki. Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z mającą moc zasady prawnej uchwałą siedmiu sędziów SN z 31 stycznia 2008 r. (III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55) sąd drugiej instancji rozpoznający

sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego. Oznacza to, że zastosowanie tego prawa, w tym również prawidłowość stanowiska Sądu Rejonowego w odniesieniu do zgłoszonego zarzutu przedawnienia i ewentualnego przerwania jego biegu, podlegały kontroli przez Sąd Okręgowy z urzędu. Brak jakiegokolwiek stanowiska w tej mierze, w tym nawet w postaci lapidarnego stwierdzenia o podzieleniu wniosków przyjętych przez Sąd Rejonowy, uniemożliwia weryfikację zaskarżonego orzeczenia, co sprawia, że już z tego powodu skargę kasacyjną należy uznać za zasadną.

W odniesieniu do zagadnienia przedstawionego w skardze należy wskazać, że zgodnie z poglądem wyrażanym wielokrotnie przed Sąd Najwyższy skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia w wyniku czynności zmierzających do zaspokojenia roszczenia, podejmowanych na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego nie obejmuje niebędącego bankiem nabywcy wierzytelności. W uchwale z 29 czerwca 2016 r. (III CZP 29/16, OSNC 2017, nr 5, poz. 55) pogląd taki został wyrażony w odniesieniu do wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a następnie w uchwale z 9 czerwca 2017 r. (III CZP 17/17, OSNC 2018, nr 3, poz. 25) powtórzono go w odniesieniu do wniosku o nadanie bankowemu tytułowi wykonawczemu klauzuli wykonalności. Stanowisko to zostało również podzielone w szeregu późniejszych orzeczeń SN (por. post. z 26 października 2016 r., III CZP 60/16, niepubl.; wyr. z 25 kwietnia 2017 r., V CSK 493/16, niepubl.; wyr. z 21 lipca 2017 r., I CSK 6/17, niepubl.; post. z 21 grudnia 2017 r., III CZP 84/17, niepubl.; wyr. z 20 kwietnia 2018 r., II CSK 356/17, niepubl.) i jest aktualnie z reguły podzielane także w orzecznictwie sądów powszechnych. Głosy przeciwne w stosunku do tego poglądu pojawiają się w doktrynie, a niekiedy także w orzecznictwie sądów powszechnych (por. wyr. SA w Warszawie z 13 lipca 2018 r., VI ACa 570/17, niepubl.; wyr. SA we Wrocławiu z 29 września 2017 r., I ACa 1005/17, niepubl.; wyr. SO w Lublinie z 20 września 2017 r., II Ca 290/17, niepubl.; wyr. SO w Lublinie z 30 listopada 2017 r., II Ca 632/17).

Argumentem na rzecz stanowiska zajmowanego w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest wyjątkowy charakter nieaktualnego już uprawnienia banku do

uzyskiwania tytułu egzekucyjnego poza sądowym postępowaniem rozpoznawczym i konieczność wąskiego ujmowania skutków wynikających ze skorzystania z takiego uprawnienia. Uprawnienie do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przysługiwało jedynie bankom i tylko na ich rzecz mogła być nadana klauzula wykonalności. Nadanie klauzuli na rzecz cesjonariusza niebędącego bankiem nie było dopuszczalne (por. uchw. SN z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 98). Cesjonariusz nie mógł również kontynuować egzekucji wszczętej przez bank. Skoro bankowy tytuł egzekucyjny nie mógł być podstawą egzekucji na rzecz innych osób niż w nim wskazane, z wyjątkiem następstwa prawnego innego banku po stronie wierzyciela, to również materialnoprawne skutki wszczęcia postępowania egzekucyjnego jako czynności wierzyciela - banku prowadzącej do przerwy biegu przedawnienia dotyczą wyłącznie tego wierzyciela i nie obejmują nabywcy niebędącego bankiem. Argumentację tę wspiera uznanie przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 14 kwietnia 2015 r. (P 45/12, OTK-A 2015, nr 4, poz. 46) sprzeczności z Konstytucją regulacji odnoszącej się do bankowego tytułu egzekucyjnego. Ochrona wartości, na które powołał się Trybunał, może przemawiać za wąskim ujmowaniem skutków zastosowania bankowego tytułu egzekucyjnego.

Zaakceptowanie powyższej argumentacji prowadzić musi do wniosku, że w analizowanej sytuacji przełamaniu ulega zasada, zgodnie z którą skutkiem przelewu jest nabycie przez cesjonariusza wierzytelności w takim kształcie, w jakim przysługiwała ona zbywcy, a więc także w odniesieniu do chwili jej przedawnienia. Z reguły skutki przerwy biegu przedawnienia wywołanej przez zbywcę wierzytelności odnoszą się także do cesjonariusza. Uznanie, że zasada ta w analizowanej sytuacji ulega przełamaniu, wiąże się z konsekwencją w postaci konieczności uznania, że cesjonariusz nabywa wierzytelność z innym terminem przedawnienia niż ten, który odnosił się do zbywcy, a w niektórych przypadkach także z koniecznością przyjęcia, że przedawnienie nastąpiło w chwili przejścia wierzytelności na cesjonariusza. Zarzut przedawnienia staje się zarzutem osobistym, który dłużnik zyskuje wobec nabywcy wierzytelności, mimo że nie przysługiwał mu on wobec zbywcy, a zobowiązanie przybiera postać zobowiązania naturalnego (niezupełnego) względnie - może być realizowane z pomocą przymusu

państwowego, jednak tylko przez niektóre podmioty. W razie przyjęcia tego poglądu kwestią otwartą pozostaje, czy ewentualna powrotna cesja wierzytelności na bank powodowałaby, że wierzytelność staje się z powrotem zaskarżalna.

Jak wyżej wspomniano, Sąd Okręgowy w zaskarżonym orzeczeniu nie uczynił powyższych kwestii przedmiotem swoich rozważań, co prowadzić musi do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.